

ERHAN ÖZŞEKER - TOYGAR SİNAN BAYKAN
Türkiye’de Felaketlerin Politikası

İletişim Yayınları 3733 • Araştırma-İnceleme Dizisi 630

ISBN-13: 978-975-05-4024-0

© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Kemal Vural Tarlan

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Funda Dörtkaş

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ERHAN ÖZŞEKER
TOYGAR SİNAN BAYKAN

Türkiye’de Felaketlerin Politikası

Enformel Toplumsal
Sözleşmeler ve Popülizm

ERHAN ÖZŞEKER Lisans öğrenimini 2008 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde, yüksek lisans öğrenimini 2011 yılında Essex Üniversitesi, Siyasal Kuram Yüksek Lisans Programı'nda, doktora öğrenimini 2021 yılında Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Doktora Programı'nda tamamladı. Halen Kırklareli Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde doktor öğretim üyesi olarak çalışıyor. Araştırma alanları arasında siyaset teorisi, siyaset sosyolojisi, Türk siyasal hayatı ve insan hakları gibi konular yer almakta. 2022 yılında *Journal of Historical Sociology* dergisinde yayımlanmış “Fingerprinting and Biopolitical Police Surveillance in Turkey” ve 2025 yılında *Journal of Political Ideologies* dergisinde yayınlanmış “Who serves the nation?: pandemic social services as public contestation in Turkey” başlıklı makalelerin (Boran Ali Mercan ile birlikte) yazarlarından biridir. 2024 yılında Ayrıntı Yayınları'ndan çıkmış *Yasa ve Yasakla Yönetmek: Türkiye'de 1 Mayıslar* başlıklı kitabın yazarıdır. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*'nde ve *Critical Policy Studies Journal*'da alan editörü olarak görev yapıyor.

TOYGAR SİNAN BAYKAN Kırklareli Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde doçent olarak görev yapıyor. AÜSBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü 2006 mezunlarından. MEB bursiyeri olarak yüksek lisansını karşılaştırmalı siyaset alanında LSE'de tamamlamıştır ve ardından siyasal partiler üzerine doktora araştırmasını Sussex Üniversitesi'nde yürütmüştür. Doktora tezi *The Justice and Development Party in Turkey: Populism, Personalism, Organization* adıyla 2018 yılında Cambridge University Press tarafından, *Populism as Governmental Practice: Spatial, Operational and Temporal Dynamics* adlı kitabı ise 2024 yılında Routledge tarafından yayımlanmıştır. Popülizm, klientelizm ve siyasal partiler üzerine İngilizce ve Türkçe araştırma, inceleme ve değerlendirme makaleleri *Third World Quarterly*, *Toplum ve Bilim*, *Mediterranean Politics*, *European Journal of Turkish Studies*, *Party Politics*, *Journal of Democracy* ve *Democratization* gibi dergilerde çıktı. İletişim'den daha önce Murat Somer'le birlikte yazdığı *Partiler ve Patronlar* adlı kitabı yayımlandı.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
--------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

Felaketleri Yaratın "Normal": "Enformel Toplumsal Sözleşmeler" ve Türkiye Siyasetinin Modus Operandisi Olarak "Popülist Yönetimsellik"	11
Alelâde bir hikâye.....	11
Türkiye'nin felaketlerini yaratan "normal"	13
Sosyal ve politik olanın sonucu olarak "felaketler", yöntemsel bir imkân olarak "felaket çalışmaları"	15
Yolsuzluk-usulsüzlük.....	18
Büyük yolsuzluk	19
Küçük yolsuzluk.....	20
Kolektif yolsuzluk	20
Sistemik yolsuzluk.....	21
Patronaj ve klientelizm	24
Popülizm.....	29
Hegemonya.....	32
Enformel toplumsal sözleşmeler	34
Popülist yönetimsellik: Taktikler, stratejik ihmaller, cezasızlık.....	38
"Rasyonel tedbir yönetimselliği" karşısında "popülist yönetimsellik"	39

<i>Taktikler</i>	46
<i>Stratejik ihmaller</i>	49
<i>Cezasızlık</i>	53
Kitabın planı	55

İKİNCİ BÖLÜM

6 Şubat 2023 Depremleri Felaketi: Stratejik ihmaller, Enformel Toplumsal Sözleşmeler ve Popülist Yönetimsellik	57
Giriş.....	58
İsias Otel vakası	60
Rönesans Rezidans vakası.....	69
Güçlü Bahçe Sitesi vakası	76
Enformel sözleşmelerin belirginleştiği diğer vakalar: Vatandaş, müteahhit, siyasetçi muvazaaları	78
Sonuç.....	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Seller, “Enformel Toplumsal Sözleşmeler” ve “Popülist Yönetimsellik”: 2009 Marmara ve 2021 Batı Karadeniz Sel Felaketleri	91
Giriş.....	91
2009 Marmara Sel Felaketi.....	92
2021 Batı Karadeniz Sel Felaketi.....	103
Sonuç.....	112

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Aladağ, Beşiktaş ve Kartalkaya Yangınları: Ekonomik, Toplumsal ve Siyasi Elitler Arasındaki Uzlaşmaların Yarattığı Felaketler	117
Giriş.....	117
Adana Aladağ Öğrenci Yurdu Yangın Felaketi (2016).....	118
Beşiktaş Gece Kulübü Tadilat Yangını (2024)	125
Bolu Kartalkaya Otel Yangını (2025).....	130
Sonuç.....	147

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tren Kazası Faciaları	151
Giriş.....	151
Pamukova Tren Kazası Faciası: “Treni ben mi kullandım?”.....	152
Çorlu Tren Kazası Faciası: “145 yıldır görülmeyen miktarda yağış gerçekleşti.”.....	165
Sonuç.....	175

ALTINCI BÖLÜM

İş Cinayetleri, İş Katliamları

ve Siyaset	179
Giriş.....	179
Davutpaşa Patlaması: “Kaza değil katliam”.....	180
Olan ama olmayan denetim.....	183
Yargılama süreci ve cezasızlık.....	185
Anayasa Mahkemesi kararı: “Baştan sona denetimsizlik ve hukuksuzluk...”.....	190
Davutpaşa Patlaması ve stratejik ihmal siyaseti.....	192
Soma Maden Faciası: İş cinayetinden iş katliamına!.....	196
Yaşanacağı bilinen bir facia.....	199
Olay nasıl gerçekleşti? Sorumlular kim?.....	202
Üretim nasıl arttı? Maliyetler nasıl azaldı? Taşeronlaşma ve üretim zorlaması.....	205
İhmal edenler, denetlemeyenler, göz yumanlar.....	209
Soma faciasının siyasi bağlamı.....	212
Yargılama süreci ve cezasızlık.....	225
Popülist yönetimsellik ve enformel toplumsal sözleşme.....	233
Sonuç.....	235

SONUÇ

Karmaşık Bir Kolektif Eylem

Problemi Olarak Türkiye’de

“Enformel Toplumsal Sözleşme”	239
--	-----

KAYNAKÇA	253
-----------------------	-----

Önsöz

Bu kasvetli konuya ve malzemeye odaklanmak ortak tartışmalarımızın ve deneyimlerimizin bize neredeyse dayattığı bir durumdu. Esasında bu kitapta incelediğimiz trajedileri yaratan beşerî ilişkiler bu ülkenin yurttaşları olarak daha hayırhah biçimlerde gündelik hayatta sıklıkla tecrübe ettiğimiz, kimi zaman ayak dirediğimiz ancak çoğu zaman da belirli bir konformizm ile ayak uydurduğumuz iktidar biçimleri ve ilişkileri olarak da görülebilir. Ne var ki yine pek çok farklı arka plandan gelen yurttaşlar gibi biz de bu iktidar ilişkilerinin yarattığı trajedilerden, yani Türkiye'nin enformel toplumsal sözleşmelerinin karanlık yönünden, bireysel olarak da etkilendik. Şubat depremlerinde Fatoş'u kaybetmemiz bu doğrudan etkilerin başında geliyordu. Bu trajik olay, başta depremler olmak üzere, bu ülkenin her sınıftan yurttaşını kurban verdiği önlenabilir pek çok felaket üzerine öfkeli bir enerji ile eğilmeyi, bu felaketleri yaratan beşerî ilişkileri enine boyuna anlama gerekliliğini, kamusal bir sorumluluğa ek olarak kişisel bir mesele olarak da önümüze getirdi.

Bu metnin oluşmasında gündelik etkileşimlerimiz içinde konuştuğumuz ve tartıştığımız pek çok meslektaşımızın, dostumuzun ve öğrencimizin belki de pek farkında olmadığımız

etkileri mutlaka vardır. Adlarını tek tek belirtmemiz mümkün değil ancak Kırklareli’nde benzer hassasiyetlerle ilişkide olduğumuz pek çok meslektaşımıza, dostumuza ve öğrencimize bu kitaptaki fikirlerin oluşmasına yaptıkları, bilincinde olduğumuz ya da olmadığımız, katkılar için teşekkür ederiz. Murat Cemal Yalçın’tan bu metindeki bazı fikirleri tartışmamızı sağlayacak bazı etkinliklere katılımımıza vesile oldu. Kendisine bu destekleri için minnettarız. 2024 yılında İstanbul Planlama Ajansı’nda Mimar Sinan Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama bölümü öğrencilerinin organize ettiği bir sempozyumda ve 2025 yılında Türk Sosyal Bilimler Derneği’nin (TSBD) 18. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi’nde bu kitaptaki fikirlerle ilişkili yaptığımız sunumlara çok ilgili dinleyici kitlelerinden çok faydalandığımız eleştiri ve yorumlar alma imkânı bulduk. Özellikle TSBD Kongresi’nde Deniz Yıldırım’ın yönelttiği eleştiri ve önerilerin metnin teorik olarak gelişmesine özel bir katkısı olduğunu düşünüyoruz. Metnin temel fikirlerini 2026 Şubatı’nda TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi’nin ve Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nün düzenlediği etkinliklerde de sunma imkânı bulduk. Bu etkinliklerde de, başta Yunus Çolak olmak üzere, pek çok meslektaşımızdan çok faydalandığımız eleştiriler ve yorumlar aldık. Bu katkıları sunan tüm meslektaşlarımıza, dostlarımıza ve öğrencilerimize minnettarız. Tabii ki metnin bütün kusur ve eksiklikleri bizim sorumluluğumuzdur.

Kitabın Türkiye’de felaketleri yaratan iktidar bağlamını anlayışımızı biraz da olsa geliştirmesi ve bu felaketlerin nedenlerinin basit teknik meselelere indirgenmesini bir nebze de olsa önlemeye hizmet etmesi en büyük temennimiz.

ERHAN ÖZŞEKER - TOYGAR SİNAN BAYKAN
Kırklareli, Şubat 2026

**Felaketleri Yaratan “Normal”:
“Enformel Toplumsal Sözleşmeler”
ve Türkiye Siyasetinin Modus Operandisi
Olarak “Popülist Yönetimsellik”**

Alelâde bir hikâye

2000’li yıllar. Türkiye’nin bir şehrinde mevcut emniyet binalarının hizmet için yeterli olmadığı anlaşılır. İl emniyet yetkilileri yeni bir ek bina inşaatı için gerekli başvuruları yapar, izinleri alır, projeler onaylanır, yasal prosedür tamamlanır. Ancak inşaatın başlamasını sağlayacak malzemeleri almak için merkezî bütçeden beklenen ödenek bir türlü gelmez. Bu nedenle bina inşaatı bir türlü başlayamaz. Polislerin çalışmak için daha fazla alana ihtiyacı vardır. Ödenek gelmediği için süreç durur. Sorunu çözmek için il emniyet müdürü, trafik denetleme şube müdürünü çağırarak eline bir liste verir. Listede bir kamyon tuğla, bir kamyon çimento, bir kamyon demir vb. inşaat malzemeleri yer almaktadır. Trafik şube müdürü bu listeyi trafik polislerine dağıtarak, “Bunları toplayacaksınız” der. Trafik polisleri denetleme yaparken inşaat şirketlerine ait inşaat kamyonlarını çevirir, amirlerinin emniyet binası inşaatı için gerekli malzemeleri istediklerini söylerler. İnşaat şirketleri de emniyet yetkililerinin “ricasını” kırmayarak istenilen malzemeleri emniyetin inşaatına ücret almadan teslim eder. Çünkü inşaat kamyonları sık sık trafik polisi denetimine gi-

rerler ve bu denetimlerde ortaya çıkabilecek bir usulsüzlükte trafik polisleri isterlerse bu kamyonlara yüklü para cezaları kesebilirler. Örneğin yüksek tonaj gibi trafik güvenliğini tehdit eden çeşitli usulsüzlükler tespit edilirse trafik polisleri bu şirketlerin araçlarına bir kamyon tuğlanın bedelinden çok daha ağır para cezaları kesebilir. Böyle bir sorunla karşılaşmak için inşaat şirketleri emniyetin isteklerini “gönüllü” olarak yerine getirir. Bu sayede kamyonlar trafik denetimine takılmadan istedikleri şekilde yük taşıyabilirler. Emniyet yetkilileri merkezî bütçeden para almadan emniyet binası inşaatını tamamlamış olur ve hatta takdir kazanırlar. Bunun karşılığında usulsüz yük taşıyan inşaat kamyonları ceza almadan çalışmaya devam eder, çalışanlar da halihazırda kırılgan olan istihdamlarını sürdürmüş olurlar. Kamu idaresinin böyle bir ihtiyacı olmadığı durumlarda dahi araya nüfuzlu siyasetçilerin girdiğini düşünmek için nedenler mevcuttur: Hem istihdam yaratan hem de yerel iktidarları destekleyen girişimcilerin ve işadamlarının “prosedürler” ile engellenmesinin önüne geçmek yerel siyaset sınıfının öncelikleri arasındadır.

Bu noktaya kadar dahil olan neredeyse tüm tarafların “kazandığı” takdir edilesi bir pratikliğin ve becerikliliğin örneği olarak görülebilecek bu “eğlenceli” hikâyenin karanlık bir tarafı da var şüphesiz. Kamu idaresi ile özel sektör karşılıklı menfaatlerini sağlamak üzere zımni olarak işbirliği yapıp kamunların, yönetmeliklerin düzenini ihlal ederler. Hukukun etrafından dolaşırlar, hatta bazen doğrudan hukuku çiğnerler. Sonuç olarak, idarenin denetim fonksiyonu ortadan kalkmış olur. Gayrinizami yük taşıyan inşaat kamyonları serbestçe şehir trafiğinde dolaşır. Denetlemesi gerekenler denetlemez. Devlet yetkilileri, kamuya enformel yollardan kaynak aktarma karşılığında çeşitli işletmelere denetlenmekten ve böylece yasalara uygun çalışmaktan muaf olma imtiyazı verir. Emniyet binasının yapılmasına katkı sağlayan inşaat şirketlerinin şoförleri trafik kurallarına uymazlar, yasal sınırın üzerinde yük taşırlar, usulsüz araçla yola çıkarlar, birçok kuralı çiğnerler ama trafik polisinden korkmazlar. Çünkü herhangi bir ceza

almayacaklarını bilirler. Bu zımni sözleşmeden haberi olmayan bir trafik polisi kazara kendilerini durdurursa, “Bizim patron sizin emniyetin binasını yaptırdı” deyip yollarına devam ederler. Sonuç olarak, emniyetin ek binasının açılışında kurdele kesme töreninde gazetecilere fotoğraf vermek için pek çoğu yerel girişimciler de olan yerel siyasetçiler birbiriyle yarışırken, kamu idaresinin denetim fonksiyonu ortadan kalkar. Trafik güvenliği ortadan kalkar. Şehir trafiğinde kanun dinlemeden iş gören inşaat kamyonlarının yarattığı tehdit karşısında korkuyla aracını sürmeye çalışan vatandaşın can güvenliği ortadan kalkar. Belki bir gün bir kaza olur, masum vatandaşlar ölür ve gazeteler, neden denetim yapılmadı, neden tedbir alınmadı başlıklı haberler yaparlar.¹ Bir süre sonra konu gündemden düşer, ölenler unutulur.

Türkiye’nin felaketlerini yaratan “normal”

Bu kitap teknik değil sosyo-politik bir mercekle deprem, sel, yangın, çok sayıda ölüme yol açan büyük kazalar gibi son derece kasvetli ve travmatik konulara odaklanıyor. Türkiye’de başta depremler olmak üzere sel, yangın, büyük ulaşım ve endüstri kazaları Cumhuriyet tarihi boyunca çok farklı toplumsal arka planlardan gelen binlerce kurban yarattı. Bu incelemede Cumhuriyet tarihindeki bütün felaketlere odaklanmayı hedeflemiyoruz ve araştırmamızın kapsamını temel olarak AKP döneminde gerçekleşen ve hâlâ kolektif hafızamızda yer

1 Bu tip bir haber için bkz. “Freni patlayan hafriyat kamyonu can aldı: Kaza anı kamerada!”, *TGRT Haber*, 23.4.2025, <https://www.tgrthaber.com/video-lu-haberler/freni-patlayan-hafriyat-kamyonunu-can-aldi-kaza-ani-kamerada-3215159?s=1> (erişim 22.5.2025). Yine benzeri bir haber için bkz. “Beşiktaş’ta hafriyat kamyonu dehşet saçtı! 80 yaşındaki kadın can verdi, o anlar kamerada”, *Türkiye*, 14 Şubat 2025, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/besiktasta-hafriyat-kamyonu-dehset-sacti-80-yasindaki-kadin-can-verdi-o-anlar-kamerada-1094508> (erişim 22.5.2025). Genç bir anne ve on yaşındaki kızının ölümüyle sonuçlanan başka bir hafriyat kamyonu kazası için bkz. “Anne ve kızının ölümüne neden olan kamyon şoförüne 5 yıl hapis”, *Hürriyet*, 31 Ekim 2019, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/anne-ve-kizinin-olumune-neden-olan-kamyon-soforune-5-yil-hapis-41364067> (erişim 22.5.2025).